

SPORI TURIZAM KAO PRILIKA ZA REVITALIZACIJU NAPUŠTENIH RURALNIH PODRUČJA U SEVERNOJ DALMACIJI

Apstrakt: Jedan od najvećih problema ruralnih područja širom Evrope jeste depopulacija izazvana migracijama ruralnog stanovništva u urbane centre. Šansa za revitalizaciju napuštenih ruralnih područja u Severnoj Dalmaciji može se ogledati u promenama u načinu razmišljanja i navikavama savremenih turista, koje dovode do stvaranja novih inovativnih rešenja za usporavanje trenda depopulacije. Jedno od takvih rešenja je koncept sporog turizma, koji se pojavio kao kontra reakcija na ubrzani tempo života današnjice, i može se protumačiti kao nova turistička niša ili sveukupni pristup putovanjima. U okviru ovog koncepta, turisti imaju želju da tokom putovanja posvete određeno vreme destinaciji, konzumiraju lokalne proizvode i ostvare kontakt sa lokalnim stanovništvom i kulturom destinacije. Stoga, s obzirom na prirodni i kulturni potencijal Severne Dalmacije spori turizam predstavlja odličnu priliku turistima iz visokorazvijenih zemalja da se vrate ovim zaboravljenim mestima i ožive ih. Cilj ovog rada jeste da ukaže na značaj revitalizacije ruralnih područja, kroz uvođenje koncepta sporog turizma, kao i da se kroz navođenje primera dobre prakse iz sveta ukaže na korist koju ovaj koncept turizma može imati za ova područja, sa posebnim naglaskom na Golubić kod Obrovca.

Ključne reči: spori turizam, ruralna područja, razvoj turizma, Severna Dalmacija, Golubić

Uvod

Poslednjih godina svedoci smo pojave novih oblika turizma: ekoturizam, zeleni turizam, kulturni turizam, turizam nasleđa, zdravstveni turizam. U osnovi ovih oblika turizma nalazi se održivost životne sredine, ali i lična dobrobit potrošača. Pored navedenih oblika turizma, poslednjih decenija javlja se novi oblik turizma koji u svojoj osnovi ima iste pokretačke snage a to je spori turizam. Kako navodi Georgica¹, želja da se bude deo nečije lokalne kulture naveo je turiste na spori turizam, i otrgao ih od poseta “*must see*” destinacijama širom sveta. Različiti oblici alternativnog turizma (npr. ekoturizam, održivi turizam i spori turizam) imaju određene zajedničke karakteristike, u pogledu kvaliteta i vremena provedenog na odmoru. Ovi oblici turizma, predstavljaju odličnu priliku turistima iz visoko razvijenih zemalja da se vrate zaboravljenim mestima i ožive ih². Podsticanjem potrošača ka ovom obliku turizma ostvaruju se mnogobrojni

¹ Georgica, G. (2015). The Tourist's Perception about Slow Travel—A Romanian Perspective. *Procedia Economics and Finance*, 23, 1596-1601.

² Nuryanti, W. (1996). Heritage and postmodern tourism. *Annals of tourism research*, 23(2), 249-260.

benefiti, kako za destinaciju i lokalnu zajednicu, tako i za same turiste³. Usporavanjem tempa svog putovanja, turisti se nalaze u mogućnosti kvalitetnijeg povezivanja sa mestima, ljudima i lokalnom kulturom. Turizam se često koristi za rešavanje problema koji proizilaze iz promena u ekonomskoj strukturi, kao što je pad tradicionalnih ruralnih sektora, kao što je poljoprivreda. Razvoj turizma daje ruralnim opštinama priliku da stvore nova radna mesta i da povećaju svoju ekonomsku aktivnost. Spori turizam podrazumeva korišćenje lokalnih resursa (prirodni, kulturni i istorijski potencijal) koji motivišu posetioce da učestvuju u turizmu. Savremeni postmoderni posetioци traže autentična i jedinstvena iskustva, a to može da pruži ruralna sredina kao što je Golubić u Severnoj Dalmaciji.

Ovaj rad ima za cilj da ukaže na značaj revitalizacije ruralnih područja, kroz uvođenje koncepta sporog turizma, kao i da se kroz navođenje primera dobre prakse iz sveta ukaže na korist koju ovaj koncept turizma može imati za ova područja, sa posebnim naglaskom na Golubić kod Obrovca. Takođe, ovaj rad predstavlja pokušaj doprinosa aktiviranja i afirmacije ruralnih prostora Severne Dalmacije, sa naglaskom na Golubić, odnosno svih onih turističkih vrednosti koje se nalaze na tom prostoru. Golubić je naseljeno mesto u Bukovici, Severnoj Dalmaciji, i pripada gradu Obrovcu u Zadarskoj Županiji. Bukovica je krševit kraj u trouglu između Benkovca, Obrovca, i Knina. Naselje Golubić se sastoji od mnogobrojnih zaselaka raštrkanih na širokom kršnom području, između kanjona reke Krupe i obranka Velebita. Golubić, pored bogate i netaknute prirode koja dominira ovim područjem, ima i bogato kulturno nasleđe, koje datira još od rimskog perioda. Kako bi se područje Golubca razvilo i ponovo oživelo potrebno je kontinuirano raditi na razvoju turističkih proizvoda ovog područja.

Razvojem turističkih proizvoda, Golubić i njegovo lokalno stanovništvo može iskusiti brojne benefite koji će uticati na revitalizaciju ovog područja i zaustavljanja negativnog trenda migracije. Neki od benefita su: povećavanje mogućnosti za zapošljavanje i porast životnog standard, razvoj materijalne baze turizma i povećanje investicija, povećanje zadovoljstva gostiju stvaranjem novih atrakcija, kao i zaustavljanje migracije, povratak raseljenog stanovništva, i očuvanje radno sposobnog stanovništva kroz ravnomerniji razvoj turizma na čitavoj teritoriji severne Dalmacije.

Spori turizam

Pojam spori turizam je nov koncept i u poslednje vreme sve više dobija na pažnji⁴. Koncept sporog turizma predstavlja noviji oblik alternativnog turizma, koji je postao aktuelan za izučavanje nakon 2000-ih godina. Ovaj pojam proizilazi iz termina “*slow*” koji se nalazi u osnovi *slow food* pokreta, *slow* potrošnje, kao i *slow* gradova (*Cittaslow*)⁵. *Slow food* pokret nastao je 1986. godine u Italiji kao kontra reakcija na masovni turizam i ubrzani tempo života, a sve u želji da

³ Conway, D., & Timms, B. F. (2012). Are slow travel and slow tourism misfits, compadres or different genres?. *Tourism recreation research*, 37(1), 71-76.

⁴ Oh, H., Assaf, A. G., & Baloglu, S. (2016). Motivations and goals of slow tourism. *Journal of Travel Research*, 55(2), 205-219.

⁵ Fullagar, S., Markwell, K., & Wilson, E. (Eds.). (2012). *Slow tourism: Experiences and mobilities* (Vol. 54). Channel View Publications.

zaustavi širenje trenda brze hrane, dok promovise kvalitet domaćih proizvoda i lokalne hrane⁶. Tokom vremena, pored slow food pokreta osnovan je i pokret “*slow city movement*”, koji je rastao kao ideja da se poboljšaju uslovi života u urbanim i ruralnim područjima⁷. S obzirom da spori turizam predstavlja oblik alternativnog turizma koji postaje sve aktuelniji, on se može protumačiti kao nova turistička niša ili kao sveukupni pristup putovanjima⁸. Iako spori turizam postaje sve više poznat termini kako u literaturi, tako i u reklamiranju uopšte, te se oznaka “sporog turizma” često koristi, čini se da ne postoji definisan jasan i naučno potvrđen pojam⁶. Sa druge strane, Dickinson i Lumsdon⁹ daju najpribližniju i najopštiju definiciju sporog turizma i predstavljaju ga kao konceptualni okvir u okviru kog su uključeni turisti koji putuju sporijim tempom i bliže svojoj matičnoj destinaciji, ali se trude da na odabranoj destinaciji ostanu duže. Takođe, ti turisti uživaju u lokalnoj kulturi i znamenitostima, konzumiraju autentičnu lokalnu kuhinju i najčešće koriste lokalne oblike transporta.

Sa navedenom definicijom slaže se i Georgica³ koja navodi da je prema filozofiji slow putovanja važnije upoznati jedno, manje mesto detaljno nego upoznavati površno više različitih oblasti. Ona ističe da turisti sporim putovanjem postaju deo života lokalne zajednice odabrane destinacije, te se na taj način povezuju sa mestom, ljudima i kulturom.

Takođe, temom sporog turizma bavili su se Losada i Mota¹⁰ ali sa aspekta dužine i kvaliteta boravka na destinaciji, te navode da se spori turizam zalaže za smanjenje učestalosti putovanja, podstičući turiste da duže ostanu na odredištu, umesto da putuju češće. Takav način putovanja rezultira time da turisti posvećuju određeno vreme destinaciji i izgradnji odnosa sa ljudima, kulturom i tradicijom, favorizuju lokalne resurse i proizvodnju^{11, 12}. Pored toga, pojedini autori¹² akcenat stavljaju na bogato i zanimljivo iskustva koja će spori turisti stvoriti lutajući lokalnim pijacama, kupujući od lokalnih dobavljača, uživajući u lokalnoj gastronomiji, šetajući po prirodi i komunicirajući sa lokalnim stanovništvom.

Spori turizam kao prilika za revitalizaciju ruralnih područja

U literaturi, postoje različita tumačenja o tome gde bi se sporo putovanje moglo uklopiti u ukupni sistem turizma i na koji način se ovaj koncept može posmatrati¹⁰. Mnogi istraživači smatraju da je spor turizam „*umbrella*“ nekoliko vrsta turizma koji imaju slične ili iste karakteristike kao ovaj

⁶ Robbins, D., & Cho, J. (2012). . Slow travellers—who are they, and what motivates them. In Conference Proceedings of BEST EN Think Tank XII: Mobilities and Sustainable Tourism (pp. 144-160).

⁷ Đuranović, D., Tomić, S., Leković, K., Marić, D. (2018). Slow turizam u Vojvodini, motivi i ciljevi potrošača. Naučna konferencija sa međunarodnim učešćem “Jahorinski poslovni forum 2018 – Održivi razvoj i institucionalno okruženje”. Knjiga apstrakata, str. 45. ISSN 2303-8969, Jahorina.

⁸ Serdane, Z. (2017). Slow tourism in slow countries: the case of Latvia (Doctoral dissertation, University of Salford). Retrieved from: <http://usir.salford.ac.uk/id/eprint/43513/>

⁹ Dickinson, J., & Lumsdon, L. (2010). *Slow Travel and Tourism*. UK: Earthscan.

¹⁰ Losada, N., & Mota, G. (2019). 'Slow down, your movie is too fast': Slow tourism representations in the promotional videos of the Douro region (Northern Portugal). *Journal of destination marketing & management*, 11, 140-149.

¹¹ Caffyn, A. (2012). Advocating and implementing slow tourism. *Tourism Recreation Research*, 37(1), 77-80.

¹² Yurtseven, H. R., & Kaya, O. (2011). Slow tourists: A comparative research based on Cittaslow principles. *American International Journal of Contemporary Research*, 1(2), 91-98.

koncept^{5,13,14}. U pitanju su vidovi turizma kao što su: kulturni turizam, seoski turizam, agroturizam, ekoturizam, zeleni turizam, vinski turizam, kulinarski turizam, turizam u prirodi, turizam industrijskog nasleđa, verski turizam, i volonterski turizam. Stoga, spori turizam kao koncept koji obuhvata preklapanje i skup više vrsta održivih formi turizma, i najčešće se poverzuje sa ruralnim i održivim turizmom, može predstavljati idealnu osnovu kako za razvoj, tako i za revitalizaciju ruralnih područja Severne Dalmacije, posebno opštine Obrovac i Golubića.

Kako bi detaljnije objasnili koncept sporog turizma, Valls i saradnici¹⁵ u svom radu su obuhvatili i predstavili listu svih atributa sporog turizma, koju su naučnici u ranijim radovima identifikovali. U nastavku su prikazani pomenuti atributi, kao i njihove prednosti koje se mogu iskoristiti za razvoj ruralnih područja Severne Dalmacije i Golubića:

- **Promena koncepta putovanja i kvalitetnije korišćenja vremena tokom putovanja** – Ova promena stvara i povećana mogućnost za kvalitetnije upoznavanje destinacije kroz susret sa kulturom i tradicijom same destinacije. Primenjujući koncept sporog turizma, turisti koji posete Golubić imaju na raspolaganju više vremena koje će moći da posvete tome da upoznaju destinaciju na jedinstven način.
- **Alternativa masovnom turizmu** – Prednost ovog atributa sporog turizma za Golubić ogleda se u pravljenju aranžmana i putovanja u malim grupama, te bi se na taj način mogao ostvariti direktan kontakt domaćina sa svakim turistom i tako turisti mogu imati kompletniji doživljaj na destinaciji.
- **Lokalni karakter** – Otvara brojne mogućnosti za upoznavanje turista sa domaćinima, pri čemu se mogu ostvariti brojni benefiti za lokalno stanovništvo. Neki od primera na koji način se lokalno stanovništvo može biti uključeno u razvoj turizma u Golubiću su: turističko vođenje turista mestima koja su manje poznata; kroz prezentaciju tradicionalne gastronomije i spremanje pojedina starih, gotovo zaboravljena jela poput pule, cicvare ili presnaca koje treba uvrstiti u turističku ponudu jer su to jela koja se skoro ne mogu danas naći na porodičnim trpezama u gradovima; uključivanjem turista u branje lekovitog bilja (smilja) i drugih aktivnosti karakterističnih za ovo mesto.
- **Kulturni karakter** – Bogatstvo kulturne baštine vrlo često je presudan faktor prilikom izbora destinacije za posetu turista. Iz tog razloga, Golubić ima veliki potencijal da se uvrsti na mapu destinacija sporog turizma koje treba posetiti. Prilikom posete turisti se mogu upoznati sa bogatom ponudom materijalnog i nematerijalnog nasleđa Golubića. U ponudi se mogu svrstati brojne legende vezane za ovaj kraj (Kudin most, Babin grad, ogrlica, vratolomac); poseta Manastiru Uspenja Bogorodice – Krupa, jedan od najstarijih manastira

¹³ Howard, C. (2012). "Speeding Up and Slowing Down: Pilgrimage and Slow Travel through Time." In *Slow Tourism: Experiences and Mobilities*, edited by S. Fullagar, K. Markwell, and E. Wilson. Bristol, UK: Channel View, pp. 11-24.

¹⁴ Petroman, I., Marin, D., Vaduva, L. (Benefits of slow tourism for local economies. Retrieved from: <https://www.quaestus.ro/en/wp-content/uploads/2012/02/I.Petroman2.pdf>

¹⁵ Valls, J. F., Mota, L., Vieira, S. C. F., & Santos, R. (2019). Opportunities for slow tourism in Madeira. *Sustainability*, 11(17), 4534.

Srpske pravoslavne crkve, koji ima i stalnu muzejsku postavku sa brojnim dragocenostima (22 turska fermana, bogoslužjeći predmeti i drugo)¹⁶.

- **Održivo i prirodno okruženje** – Kako Golubić, kao i celokupna Severna Dalmacija, poseduju veliki potencijal u netaknutoj prirodi, turistima se u Golubiću može ponuditi uživanje u Parku Prirode Velebit, kao i u kanjonu reke Krupe.
- **Promena kvaliteta iskustva** – Ovoj promeni doprinose svi navedeni atributi sporog turizma, a najviše mogućnost i potenciranje na kontaktu sa lokalnim stanovništvom, te posvećivanje više vremena destinaciji. Ovim se omogućava smanjenje sezonalnosti u turizmu i stvara se šansa za kreiranje jedinstvenog turističkog proizvoda koji će biti karakterističan za Golubić, i koji će biti sinonim za bogato iskustvo prilikom posete destinaciji.
- **Autentičnost** – Predstavlja sve važniji faktor prilikom odabira destinacije za putovanje među sve više izbirljivim turistima. Stvaranjem turističkih proizvoda zasnovanih na autentičnosti, destinacija poručuje potencijalnim turistima zašto baš nju da odaberu u moru druge ponude. Golubić može da se pohvali tradicionalnom i specifičnom arhitekturom kamenih kuća, koja predstavlja arhitekturu cele regije. Arhitektonsko nasleđe Golubića turistima pruža dokaz o bogatstvu istorije i kulture kroz vekove. Stoga, veoma je bitno naglasiti potrebu za odvajanjem određenih sredstava koje će biti namenjena restauraciji i pravljenju planova za turističko aktiviranje starih kamenih kuća¹⁸.
Ono što je takođe karakteristično i autentično za Golubić su mlinovi na reci Krupi, od kojih se pretpostavlja da je prvi građen u XIX veku, od kamena i klesane sedre. Nažalost, od ukupno osam mlinova, danas je samo jedan aktivan. No, bez obzira na to, postoji mogućnost formiranja turističkog proizvoda koji bi predstavljao „puteve mlinova“, tokom čijeg obilaska bi se turistima bliže prikazala istorija, kao i priča o starim zanatima ovog kraja. Još jedna stvar predstavlja simbol Golubića, a to je kozarstvo, te tako stanovnici Golubića vole da kažu da je Golubić dar koze, jer su od koza preživljavale mnoge generacije. Od koza su stanovnici imali mleko, sir, meso, prodavali jarad, od kože pravili kožune i koporane¹⁷. Pored toga, danas se ovaj dar može upotrebiti za formiranje jedinstvenog turističkog proizvoda u kome bi lokalno stanovništvo imalo velike benefite. Naime, turisti bi mogli obilaziti pašnjake koza, prisustvovati pravljenju mlečnih proizvoda (pre svega nadaleko poznatog sira) pa i učestvovati u istim, i zatim imati mogućnost da kupe napravljene proizvode.
- **Izvodljivost i razvoj novog poslovanja** – Kao što je kroz ranije predstavljene atribute i navedeno, razvojem koncepta sporog turizma otvara se mogućnosti uključivanja velikog dela lokalnog stanovništva kroz razvoj turističkih proizvoda ove vrste.

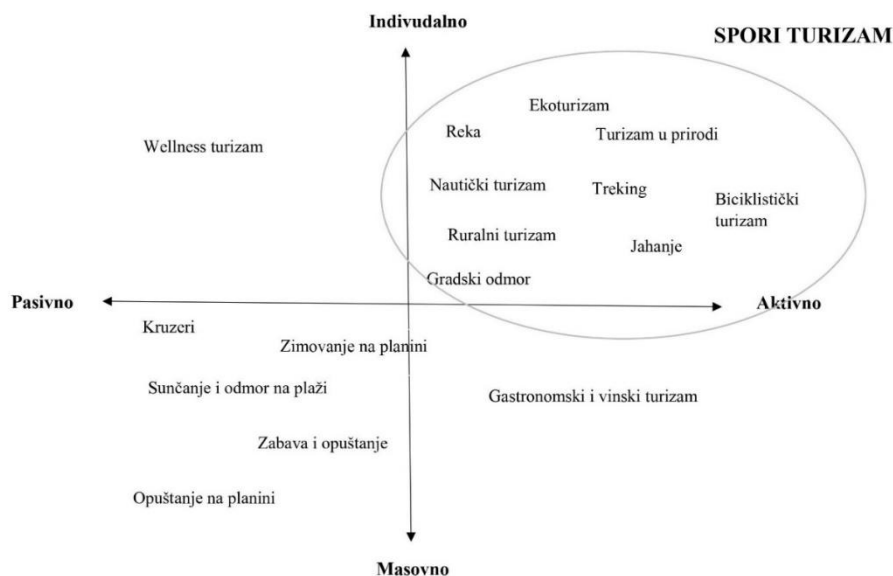
Kako se spori turizam preklapa sa različitim vidovima turizma, tako je i spektar aktivnosti povezanih sa sporim turizmom veoma širok, i zavisi samo od mašte ponude i želja potrošača tj.

¹⁶ Snežana Besermenji (2020): Tržišna privlačnost kulturnog nasleđa u Golubiću kod Obrovca. Udruga za povijest, suradnju i pomirenje, Golubić (Obrovački).

¹⁷ Dunja Demirović, Janko Veselinović (2016): Kreiranje ruralnog turističkog proizvoda u zadarskom zaleđu na primeru Golubića (obrovačkog). Udruga za povijest, suradnju i pomirenje, Golubić (obrovački).

turista. Dell’Aglío¹⁸ stvorili su sveobuhvatni okvir i uspostavili jednostavne kriterijume za razlikovanje aktivnosti koje najpotpunije opisuju spori turizam (slika 1).

Slika 1. Aktivnosti obuhvaćene sporim turizmom (Dall’Aglío, 2011)

Kao što je prikazano na slici 1, autori su uspostavili dve ose kako bi klasifikovali turističke aktivnosti. To su „pasivno-aktivna“ i „individualno-masovno“ osa. Aktivnosti sporog turizma pojavljuju se kada se „aktivne“ aktivnosti sastavu sa „individualnim“ aktivnostima. Treba napomenuti da se „individualne“ aktivnosti ne odnose samo na individualna putovanja već i na putovanja u malim grupama. Aktivnosti koje zagovara spori turizam okarakterisane su kao sve one aktivnosti koje su u skladu sa ekoturizmom, ruralnim turizmom, boravkom u prirodi, trekkingom i sl. Na osnovu prethodno predstavljenih resursa kojima Golubić i severna Dalmacija raspolažu, a koji mogu poslužiti za razvoj turizma i turističkog proizvoda, zaključuje se da akcenat treba staviti osim na kulturne, i na prirodne kuriozitetne i elemente za rekreaciju. Posmatrajući sliku 1. i aktivnosti koje obuhvata spori turizam, jasno se vidi da je Golubić idealna destinacija za razvoj sporog turizma, jer turistima može pružiti mogućnost za sve navedene aktivnosti. Sve aktivnosti u moraju biti adekvatno organizovane i osmišljene.

Takođe je bitno napomenuti, da bi se pojedine aktivnosti realizovale, neophodno je obezbediti odgovarajući kvalitet infrastrukture – obeležene staze, dostupna oprema za planinarenje i gorska služba spašavanja u slučaju nesrećnih slučajeva i slično. Naravno, za sve ove aktivnosti moraju postojati obučeni članovi lokalne zajednice koji dobro poznaju teren i koji su spremni da vrše prihvata i vođenje turista.

¹⁸ Dall’Aglío, S. (2011). “Slow tourism seminar”. Econstat Strategies for the Travel Industry, Slovenia.

Pozitivan primer razvoja sporog turizma

Iako je spori turizam relativno nov oblik turizma, koji je zaživeo tek nakon 2000tih godina¹⁹, brojne zemlje u Evropi i svetu počele su da primenjuju ovaj koncept kako bi određene destinacije učinile ili zadržale održivim. U nastavku biće prikazan primer primenjivanja koncepta sporog turizma, koji može da posluži kao smernica za dalji razvoj turizma u Severnoj Dalmaciji.

Od strane Evropske Unije, 2019. godine pokrenut je projekat pod nazivom “Mediteran kao inovativna, integralna i jedinstvena destinacija za inicijative sporog turizma”²⁰. Projekat ima za cilj da na međunarodnom nivou pozicionira Mediteran kao jedinstvenu destinaciju na kojoj bi turisti mogli da dožive autentičan mediteranski način života, a sve to kroz razvoj sporog turizma. U okviru projekta istraženi su dosadašnji međunarodni trendovi i inovacije u sferi sporog turizma. U nastavku, biće prikazan jedan od pozitivnih primera kako se spori turizam može implementirati na turističkoj destinaciji, i doneti mnogobrojne benefite, kako destinaciji, tako i lokalnom stanovništvu. U pitanju je primer kako iskoristiti sve ono dobro što destinacija poseduje, i to je najbolje prikazano u rezervatu prirode Ajloun u Jordanu²¹. Ovim šumskim rezervatom koji se prostire na 13km² dominiraju šume zimzelenog hrasta, bora, rogača, kao i mnogih drugih biljnih vrsta. Rezervat prirode ima dugu i bogatu istoriju, kao i veliku važnost za lokalno stanovništvo.

Spori turizam u šumskom rezervatu Ajloun postavljen je tako da daje detaljan predlog aktivnosti i iskustva u kojima posetilac može biti deo kulture i učiti od prirode, kao i iz lokalnog načina života. Sav smeštaj koji rezervat nudi posetiocima, izgrađen je na unapred određenoj čistini u okviru rezervata koja je ograđena šumom. Turisti mogu birati da li će biti smešteni u privatnim sobama ili u bungalovima. Oba vida smeštaja su stilski opremljena i pružaju maksimalnu udobnost, dok ujedno brinu i o životnoj sredini jer sav smeštaj koristi solarne panele na krovovima kako bi uštedeli energiju na održiv način. Takođe, bitno je napomenuti da je celokupna arhitektura i stil smeštaja integrisan u šumski rezervat. Pored smeštaja, rezervat posetiocima nudi i dva restorana koja služe tradicionalna lokalna jela. Šta više, u šumskom rezervatu posetioci takođe mogu da ručavaju sa lokalnim stanovništvom, da dožive autentično kulturno iskustvo, kao i da nauče od domaćina kako da kuvaju neka jela.

U šumskom rezervatu Ajloun postoji širok spektar aktivnosti kojima se posetioci žele dovesti u bliski kontakt sa okruženjem i lokacijom koju posećuju otkrivanjem i aktivnim učenjem, prolazeći kroz poznate staze i unapred osmišljene aktivnosti sa meštanima. Neke od staza koje su u ponudi posetiocima su: staza srndaća, staza cveća, staza koja vodi do ruševina stare Jordanske crkve, kao i staza dvorca Ajloun. Takođe, koncept sporog turizma u rezervatu promoviše iskustveni turizam, u kojem turisti focus stavljaju na doživljavanje određene destinacije aktivnim i smislenim angažovanjem, kroz upoznavanje novih ljudi, posetu novim destinacijama i učestvovanje u kulturnim aktivnostima uz stvaranje autentičnih dugotrajnih uspomena. Ovim pristupom ideja je

¹⁹ Mavric, B., ÖGRETMEÑOĞLU, M., & AKOVA, O. (2021). Bibliometric Analysis of Slow Tourism. *Advances in Hospitality and Tourism Research (AHTR)*, 9(1), 157-178.

²⁰ <https://www.enicbcmed.eu/projects/med-pearls>

²¹ <https://www.enicbcmed.eu/sites/default/files/2020-09/CHAPTER%20%20-%20Destinations%20with%20a%20Slow%20Tourism%20offer.pdf>

da se lokalnim stanovnicima obezbede novi izvori prihoda, te da se time smanji njihova zavisnost od prirodnih resursa, sve u cilju očuvanja životne sredine i davanja zamaha ruralnoj ekonomiji. Neke od aktivnosti koje su zasnovane na iskustvenom turizmu u rezervatu Ajloun su:

- Kuća sapuna – zapošljava lokalne žene za ručnu proizvodnju specijalnih sapuna od maslinovog ulja i cveća esencije. Posetioци mogu da obidu radionice, pogledaju proces pravljenja sapuna i razgovaraju sa ženama; nema pritiska za kupovinu, iako su sapuni kao i neki drugi artikli dostupni.
- Berba maslina – Posetioци imaju priliku da se pridruže lokalnim farmama maslina na kojima uče kako da ručno беру useve, zašto su masline važne u ovom delu svetu, i koje su brojne zdravstvene koristi maslinovog ulja.
- Obrada zemlje – Ovom aktivnošću posetioци će putovati kroz vreme kako bi iskusili na koji način je tradicionalna obrada zemlje obavljanja (uz pomoć konja). Kako bi se posetioци osećali ugodno čak i tokom jednostavnog života na selu, domaćini ih uvek počaste nezaboravnim doručkom na farmi, napremljenim od svežih lokalnih proizvoda.
- Istraživanje organske farme – Ova aktivnost podrazumeva obilazak organskih farmi, tokom čijeg obilaska posetioци imaju priliku da hrane koze, muzu krave i degustiraju lokalne mlečne proizvode.
- Iskustvo u kuvanju na farmi – Lokalni kuvar vodi posetioce kroz ceo proces dok kuva neko od tradicionalnih jela za publiku.
- Iskustvo kućnih keksa – Ovo iskustvo zasniva se na tome da posetioци samostalno (uz pomoć domaćina) prave domaći hleb, kao i tradicionalne jordanske poslastice.
- Iskustvo kuće Kaligrafije – Tokom posete kući Kaligrafije domaćini posetiocima prikazuju oblik arapske umetnosti kroz pisanje arapske kaligrafije. Svrha uspostavljanja ovog mesta je da se premosti jaz između različitih kultura kroz lepotu ove likovne umetnosti. Tokom boravka na ovom mestu, posetioци se upoznaju sa glavnim principima stilova arapske kaligrafije. Takođe, oni imaju priliku da vežbaju pisanje njihovih imena koristeći tradicionalni instrument od sušene trske kao olovku.

Zaključak

Koncept sporog turizma privlači sve veću pažnju istraživača od 2000-ih godina, te je od tada sprovedeno mnoštvo istraživanja na ovu temu, te spori turizam predstavlja jedan od najnovijih vrsta alternativnog turizma koji istraživačima daje mnogo prostora za dalja istraživanja, u cilju daljeg razvoja turizma. Takođe, spori turizam pruža mogućnosti za održiviji i zeleniji oblik turizma za destinaciju. Naročito su prethodne studije pokazale da se koncept „usporavanja“ može prilagoditi i primeniti kao marketinška strategija određivanja na lokacijama širom sveta, koristeći različite dimenzije sporog turizma na osnovu karakteristika mesta.

Prirodni i kulturni potencijali Golubića su veoma bogati, te je iz tog razloga neophodno raditi na stvaranju jedinstvenog proizvoda, koji će zadovoljiti potrebe sve zahtevnijih turista, koji žele da uče, upoznaju druge kulture i provode aktivno svoj odmor. Da bi se razvoj turizma u Golubiću

odvijao na pravi način, i time doveo do revitalizacije ovog područja, potrebno je stvoriti turistički proizvod koji će objediniti sve aktivnosti koje turistima nude kvalitetan i potpun doživljaj destinacije. Potrebno je proširiti tradicionalne okvire formiranja ponude i proizvod kreirati iz ugla samih turista, koji su željni novih iskustava. Spori turizam, kao nov koncept turizma, predstavlja idealan način za objedinjavanje svih potencijala koje Golubić, i cela severna Dalmacija poseduju, te razvoj turizma treba usmeriti u tom pravcu.

Sporo putovanje nije stvar novca ili privilegija, to je stanje duha. Radi se o posedovanju hrabrosti da se ne korača putem kojim svi idu.

Summary: One of the biggest problems of rural areas across Europe is depopulation caused by the migration of the rural population to urban centers. The chance for revitalization of abandoned rural areas in Northern Dalmatia can be reflected in changes in the way of thinking and habits of modern tourists, which lead to the creation of new innovative solutions to slow down the depopulation trend. One such solution is the concept of slow tourism, which emerged as a counter-reaction to the accelerated pace of life today, and can be interpreted as a new tourist niche or an overall approach to travel. Within this concept, tourists have a desire to dedicate some time to the destination during the trip, consume local products and make contact with the local population and culture of the destination. Therefore, given the natural and cultural potential of Northern Dalmatia, slow tourism is a great opportunity for tourists from highly developed countries to return to these forgotten places and revive them. The aim of this paper is to point out the importance of revitalization of rural areas, through the introduction of the concept of slow tourism, as well as to point out examples of good practice from around the world the benefits that this concept of tourism can have for these areas, with special emphasis on Golubić near Obrovac.

Key words: slow tourism, rural areas, development of tourism, Northern Dalmatia, Golubić

Zahvalnost

Istraživanje je finansiralo Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije (Ev.br. 451-03-9/2021-14/200125).